

KÜLTÜRÜMÜZDE AHLÂK VE FAZÎLET®

*Ahlâk, En Hayırlı Sanattır**“İyi” Kavramı Neye Göre İyi, “Kötü” İse Neye Göre Kötüdür?***Prof. Dr. Mustafa TEMİZ**

*"Resûlullah hayâ bakımından kendi köşesinde oturan
bir bâkireden daha utangaçtı. Hoşlanmadığı bir şeyi gördüğünde
hoşnutsuzluğunu yüzünden anlardık."*

*Ebû Saîd el-Hudrî**Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim*"**Hz. Muhammed (SAV)♥**"Ahlâk, aklın tercümanıdır."**Seriy es-Sakatî (RhA)♦*

*Milletler parasızlıktan
değil, ahlâksızlıktan çökerler.*

*Cicero**"Ahlâk, aklın dıştan görünüşüdür."**Mevlâna***Ahlâk**

Ahlâk, Arapça *hulk* “yaratılış, tabiat” kelimesinden türemiştir. Tasavvuf erbâbı Ahlâk’a Edeb (Türkçesi Edep) derler, çoğulu âdaptır (Arapçası âdab). Ama ne yazık ki, günümüzde bu kelimeler de târihe karışıyor. Ne İngilizce sözlüklerde ne de gerçek Türkçe sözlüklerde yer alamayacak bir uyduruk *etik* kelimesi, ahlâk’ın yerine, aldı başını gidiyor^p.

® **İÇİNDEKİLER:** *Ahlâk, İyilik ve Kötülük Tanımları, Ahlâk Düşüklüğü ve İflâs, Ahlâkta Örneğimiz Peygamber (SAV) Efendimiz, Kutsal Dâire, Gerçek Meslek ve Ahlâk, Âlemlerin Düzeni, Tasavvufta Ahlâk, Saygı ve Hayâ, Sonuç.*

* Hadis.

♥ SAV kısaltması, “Sallâllâhü Aleyhi ve Sellem - Allah O’na salât etsin.” demektir.

♦ RhA kısaltması, “Rahmetullâhi Aleyh=Allah’ın rahmeti üzerine olsun!..” demektir.

^p Türkçe olmayan *etik* kelimesi, İngilizce sözlüklerde *etic* olarak yazılır. Gerçek Türkçe sözlüklerde bu şekilde yazılamayacağına göre, Türkçemiz gittikçe böyle ara yerlerde kalan uyduruk kelimelere kalmış görünüyor. Vikipedi’de ahlâk konusunda şunlar yazılıdır: “*Ahlâk kelimesi hulk’un çoğulu olup huylar, seciyeler anlamına gelir. İngilizce’de moral, ‘morality’, bu anlamda kullanılır ve ahlâk bilimine ethics denir*”. Dilimizi görüyorsunuz ne karmaşık hâle sokuyorlar: Demek oluyor ki, şer güçler istiyor diye, biz artık, “*huylar, seciyeler, yaratılışlar, tabiatlar*” anlamına gelen, ‘*ahlâk*’ kelimesini beğenmiyor, bunun yerine İngilizce’de ahlâk bilimi için kullanılan ‘*ethics*’ kelimesini beğenmiş oluyoruz. Bundan böyle “*huylarımızı, seciyelerimizi, yaratılışlarımızı, tabiatlerimizi*” İngiliz’lerin ahlâk bilimine verdikleri ad (*ethics*) ile ifade ediyoruz /edeceğiz.

Ahlâk, evrenseldir. Bu nedenle, birçok meşhur Batılı ahlâkın ve/veyâ fâzîletin fitratla ilişkisini sezebilmişler ama kültürleri buna pek uygun olmadığı için, ona ancak şurasından burasından târif ederek yaklaşabilmişlerdir. Bunların ahlâk ve/veyâ fâzîlet târifleri, tıpkı, deveyi ahlâk ve/veyâ fâzîlet kabul ettiğimizde, körlerin deveyi târifleri etmeleri gibi olmuş, her biri onu bir yönüyle açıklayabilmişlerdir. Ahlâk ve/veyâ fâzîlet, en güzel târif ve oluşumunu Kültürümüzde (İslâm'da) bulmuştur.

Tasavvuf'ta edep, olmazsa olmazlardandır. Ya da şöyle söyleyebiliriz: Peygamber (SAV) Efendimiz'in "*Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.*" sözü gereğince, Tasavvuf'un hedefi ahlâkı geliştirmektir.

Nitekim bakınız, ne güzel söylemişler:

*Edeb bir tâc imiş Nûr-u Hüdâ'dan,
Giy ol tâcı, emin ol her belâdan!..*

Günümüzde Kültürümüze ters düşme gafleti ya da özentisi içinde olanlar ya da kendilerine aşâğılık duygusu bulaşmış bulunanların çoğu, 'misyon'⁸ kelimesi gibi, meselâ bu ahlâk kelimesini de dile getirmek zorlaması ile karşı karşıya kaldıklarında, onu telaffuz etmemek için etik kelimesini tercih etmektedirler.

Vikipedi'de ahlâk konusunda şunlar yazılıdır:

"Bütün dinlerin temeli ahlâka dayanır. İslâm ahlâkı, 'İslâm güzel ahlâktan ibârettir.' hadisinde ifâde edilmiştir. İslâm ilimleri içinde ahlâk ilmi ayrı bir daldır."

Abdülhakim Arvâsî (RhA), ahlâkı, "*Edeb (ahlâk) hudûda, sınırlara riâyet etmek, onu taşmamaktır. En büyük edeb (ahlâk) ise, ilâhî hudûdu muhafaza etmektir, gözetmektir.*" diye târif ediyor.

Mehmet Âkif Ersoy, ahlâkı fâzîlete, fâzîleti ise, Allah (CC) korkusuna bağlamaktadır:

Buna gönlün râzî oluyor mu? Şu yetmiş milyonun içinde Kültürümüzün yozlaştırılması konusunda kaç kişi sesini yükseltti ya da yükseltiyor? Kültürümüzün yara alması, futbolcu Alex'e gösterilen duyarlık kadar da mı önemli değil? Prof. Oktay Sinanoğlu, 'ahlâk' gibi, bu güzel târih ve sosyal kelimelerimizi bırakarak 'etik' gibi, anlam, târih ve Kültürümüz ile hiç ilgisi olmayan ve kulaklarımızı tırmalayan bu kelimeleri kullananların Batılılar karşısında yoğun aşâğılık duygusundan ileri geldiğini söylüyor. Bâzi uygulamalar: **Ahlâkî, etikî, ahlâklanmak, etiklenmek, ahlâksız, etiksiz, güzel ahlâk, güzel etik, ahlâklı insan, etikli insan, güzel ahlâklı, güzel etikli... vs. Ey etikçiler!.. Vicdânınızla baş başa kalarak karşılaştırmayı siz yapınız!.. Hangisi Kültürüne ve kulağına daha uygun geliyor? Doğru söyle ama!.. İşte senin dilin böyle gittikçe yozlaştırılıyor. Uyan artık!.. Uyan!..** Bilim adamı Foullie diyor ki: "*Her büyük milletin bir dehâsı vardır. Onun birliğini ve kuvvetini teşkil eden de budur. Bu dehâ çökerse, yıkılırsa millet mahv olur. Kendini bulur canlanırsa, millet ilerler, yükselir. Bu dehâ ise din ve dildir* (Baştürk, R., Sessiz Savaş, Sayfa 53, Kum Saati Yayınları, 2005, İstanbul.)" Bakınız: Temiz, M., **MİLLÎ KİMLİĞİMİZ'İN HAYAT VE İNSANLIĞIMIZA YANSIMALARI**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://mtemiz.pamukkale.edu.tr/bilim/millî%20kimliğimiz%20hayat%20ve%20insanlığımıza%20yansimalari.doc>, En Son Erişim Târihi: 08.10.2012.

⁸ Bu kelime, İngilizce lügatlerde 'mission' olarak yazılır. Gerçek Türkçe **sözlüklerde** bu şekilde yazılamayacağına göre, Türkçemiz gittikçe böyle ara yerlerde kalan, *misyon gibi*, uyduruk kelimelere kalmış görünüyor. Bir uygulama: **Görev kutsaldır, misyon kutsaldır. Ey misyoncular!.. Vicdânınızla baş başa kalarak karşılaştırmayı siz yapınız!..**

*Ne irfandır^α veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır^β:
Fazîlet^γ hissi insanlarda Allah (CC) korkusundandır.
Yüreklere çekilmiş, farz edilsin havfı Yezdan'ın
Ne irfânın kalır tesiri katiyen ne vicdânın.
Hayat artık behimîdir^ξ ... Hayır, ondan da alçaktır:
Ya hayvan bağıdır fitratla, insan hürr-ü mutlaktır.”*

Mehmet Âkif Ersoy'un dediği gibi fazîlet hissi, ancak Allah (CC) korkusundan doğar, ahlâk oluşumunda önemli ölçüdür.

Fazîlet'in çok çeşitli tanımları yapılmıştır:

Fazîlet'i, Charles **De Montesquieu**, “*Cemiyet menfaatini şahsî menfaatin üstünde tutmaktır*”; **Plautus**, “*Kendini beğenmemek, yaptıklarını yeter bulmamaktır*”; **Benedictus De Spinoza**, “*Aklın hayâta hâkimiyetidir*”; **Zekeriyâ (AS)**, “*irâde*” olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımların her biri gösteriyor ki, fazîlet kavramı çok geniştir, ahlâkın zirvesine kadar uzanır. Bu yüzden, fazîlet tanımlarının her birinde ayrı bir gerçeklik payı vardır. Öyle ki, üstün ahlâklılık demek olan Fazîlet hakkında:

William Shakespeare:

“Fazîlet uğrunda ölen bir insan mahvolmaz. Kim fazîlet içinde ölürse o şan içinde yaşar. Eğer fazîletiniz yoksa, edininiz. Fazîlet güzelliştir.”;

Juvenal:

“Sâkin ve mesut bir hayâta ancak fazîletle ulaşılabilir. Güzelliğin ve fazîletin birleşmesi nâdirdir.”;

Horatius:

“Fazîlette hakîki sükûnet mevcuttur. Hırs bize nefret verir, zenginlik bizi yorar, taç tazyik eder, şeref dâimâ parlamaz fakat fazîlet hiç bir zaman eksik olmaz. Fazîlet altından kıymetlidir.”;

Ahileus:

“Fazîlet mücâdelesinde kazanılan taç ebediyen kalır.”;

Cicero:

“Fazîlet insanı Allah'la birleştirir. Hiç bir şey fazîlet kadar sevilmeye değmez.”

^α İrfân sözlükte bilme demektir. Tasavvufta ise, ilâhî yardımla evrenin sırlarının bilinmesidir. Bu bilgiye sâhip olana ârif denir. Bir hadîs-i şerifte “*Nefsini bilen Rab'îni bilir.*” denmektedir.

^β Vicdan, insanın bozulmamış fitratına (yaratılışına) uygunluğun ölçüsü ve tasdikçisidir. Fitrat, varlıkların yaratılış gâyesidir. Meselâ gözün fitratı, güzel olanı görmektir. Fitratın sınırları için Kur'an neyi emretmiş veyâ yasaklamışsa, insanda bunun tasdikçisi vicdandır. Meselâ, vicdan zulüm yapmaktan rahatsızlık duyar. Günahlar vicdânı karartır, hassâsiyet zamanla kaybolabilir.

^γ Fazîlet üstün ahlâklılıktır.

^ξ *behimî*: Hayvanca, hayvana mahsus ve müteallik. Hayvanlık.

A. de Rivarol ise ahlâk hakkında:

“Ahlâk, yalnız fazîletli olarak görünmemizi değil, aynı zamanda fazîletli olmamızı da istiyor.”

şeklinde konuşuyor. Demek ki ahlâk, insanın yaratılış fitratına uygun yaşaması için kazandığı fazîletin bir ölçüsüdür.

Günlük yaşamda, insanların iyi ve kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan mânevî özellikli huylarına ve bunların etkisiyle ortaya koydukları irâdeli davranışlarına, sırasıyla, *ahlâk ve ahlâksızlık** deniliyor. Tanımda kast edilen ahlâksızlık *‘kötü huylar’* demektir. Dikkat edilirse söz konusu, *“iyi ve kötü kavramı”* ana unsurdur. Burada insanın aklına şu soru gelmektedir:

“İyi” neye göre iyi, “kötü” ise neye göre kötüdür?

İyilik ve Kötülük Tanımları

*Kötü ahlâklı insan kırılmış saksı gibidir, ne saksıdır ne de çamur.
Vehb Bin Münebbih*

İyilik ve kötülük neye göredir?

İyilik ve kötülüğü milletlerin kültürleri şekillendiriyor. Kültürün en önemli unsuru din olmakla berâber milletlerin âdet, örf ve gelenekleri de bunda rol oynamaktadır. Meselâ, eski Atina’da hırsızlık, yakalanmamak şartıyla, bir kahramanlık sayılıyordu ama bizim kültürümüzde bu bir kötü iştir.

İslâm’da, ahlâk bir zirvedir. Allah’ın (CC) târif ettiği ahlâka ne kadar yaklaşırsa, zirveye de o nispette yaklaşmış olur. İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoş gitmeyen, fenâ olan şeye *‘kötü’* denir. Kötünün zıddı *‘iyi’*dir. Kötü olma durumuna ise *‘kötülük’* adı verilir. İyilik ise, iyi olma durumudur.

Peki!.. Kötü ve kötülük nedir?

Elmalılı Hamdi Yazır Tefsîri’nde *“kötülük”*, insanı yokluğa götüren huy, davranış, söz ve benzeri şeylerin insanda meydana getirdiği haller olarak târif edilmektedir. Demek oluyor ki, *“kötülüğün özelliği”*, onun insana zarar vermesidir. Tersinden söylemek gerekirse, *insan ve insanlığa zarar veren her şey kötüdür.*

İşte görüyorsunuz bizim Kültürümüz, esasta insanı geliştirip yücelten ve insan fitratına göre şekillenmiş değerler üzerine inşa olmuştur.

* Buradaki *‘ahlâksızlık’* tanımı biçimsel bir tanımdır. Toplumumuzda *‘ahlâksızlık’* dendiğinde daha çok yüz kızartıcı suçları işleyenler akla geliyor. Yazıda kast edilen ahlâksızlığı daha çok *‘kötü huylar’* olarak anlamalıdır.

Kötünün dışında kalanların ise, “iyi” ya da ‘zararsız’ olacakları açıktır. Yâni, “iyi” ahlâk, insana varlık kazandıran şeylerdir. Bu yüzden, Müslümanların ahlâkı, İslâm Dini’nde esas olarak Kur’an’a göre şekillenir / şekillenmiştir.

Ahlâk, insanın rûhuna yerleşen alışkanlıklardır. Bu alışkanlıklar, fazla düşünmeye gerek olmadan amelî ve fiilî davranışlarımızı meydana getiriyor².

Alışkanlıkların temeli niyettir. Gerçekleştirilen niyetler, alışkanlıkları, alışkanlıklar ise ahlâkı (huyları) oluşturuyor.

Benjamin Disraeli:

“Alışkanlıkların zincirleri, önce duyulmayacak kadar hafif, sonra kırılmayacak kadar güçlü olur.” diyor. Bunun içindir ki atalarımız, *“Huy teneşir tahtasında temizlenir.”* dememişler midir?

Organlarımızın hareketleri rûhumuza yerleşen ahlâka bağlıdır. İyi alışkanlıkların istek ve arzuları rûhumuza yerleşirse, organlarımızın fiil ve davranışları, bu arzular doğrultusunda işlenen amellerden etkilenecek güzelleşir. İyi amellerle beslenen bu davranışlara güzel ahlâk diyoruz.

“İnsanın fikri ne ise zikri de odur.” misâli, rûhumuza kötü alışkanlıklar yerleşirse, organlarımızın fiil ve davranışları, dolayısıyla bunlara bağlı olarak dışarıya karşı ortaya çıkan davranışlarımız (ahlâkımız) da kötüleşir. Bu davranışlara da *“kötü davranışlar-ahlâksız davranışlar”* denmektedir.

Bu kısmı Bacon’ın şu sözü ile bitirelim:

“Mademki alışkanlıklar, hayâtımızın en ileri gelen hâkimleridir, öyleyse ne yapıp edip iyi birini edinmeye çalışmalıyız.”

Ahlâk Düşüklüğü ve İflâs

Çağımızın ahlâksızlığından neden şikâyet ediyorsunuz ki? Siz ahlâklı olun, itibârınız yükselsin!..

Goethe

Ahlâk düşüklüğü tamâmen iflâs getirir.

İslâm dini, her iki cihanda insanı mutlu kılmayı hedeflemiştir. Bunu da fazîlet ve ahlâk temeline oturtmuştur.

İslâm Dini’nin amacı, ahlâklı insan ve bu insanlardan oluşan ahlâklı toplumlar meydana getirmektir. İslâm’ın bütün emirleri bu hedefe yöneliktir. Hem ibâdetler hem de diğer davranışlar bu hedefe hizmet ettiği oranda değer kazanır. Aksi halde, ahlâk düşüklüğü

² Temiz, M., Olumlu Olumsuz Dalgalar Ve Mutluluk, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://mtemiz.pamukkale.edu.tr/bilim/OLUMLU%20OLUMLU%20DALGALAR.pdf>, En Son Erişim Târhi: 08.10.2012.

(ahlâksızlık) Allah (CC) katında hiçbir değer taşımadığı gibi, çok zararlıdır da... Bu nedenle üzülerken buraya alıyorum; aşağıdaki gibi argo* sözleri ile tasvirlerle konu olmaktan kaçınılamıyor, tabiatıyla...

*İnsanlığı görmezlikten gelirsen,
Kafaya da kelleye de BAŞ denir.
Biri leşte öter, biri gülşende,
Kargaya da bülbüle de KUŞ denir.
Durduk yerde ortaya laf atarsan,
Adama da eşeğe de ÇÜŞ denir.*

Peygamberimiz (SAV) Efendimiz'e bir kadın hakkında "Falan kadın gündüzleri oruç tutup geceleri nâfile namaz kılıyor fakat komsularını rahatsız ediyor" dediler. Peygamberimiz (SAV), "O Cehennem'lidir*." buyurmuşlardır.

Ahlâkta Örneğimiz Peygamber (SAV) Efendimiz

*Ahlâkı olmayan yalnız kendine kötülük etmiş
olmaz. Belki bütün dünyâyı ateşe vermiş olur.
Mevlânâ*

Ahlâkımızın güzel ve davranışlarımızın iyi olabilmesi için rûhumuzu kötü huylardan temizleyerek iyi huylar kazanmamız gerekiyor.

Ahlâkta örneğimiz Peygamberimiz (SAV)'dir. Peygamberimiz (SAV) Efendimiz Allah'ın (CC) terbiyesinde yetişmiş yüksek ahlâk sâhibi bir peygamberdir. O, ahlâkını Kur'an'dan almış, bütün iyilikleri kendisinde toplamış ve "güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilmiştir."

Kur'an ve Peygamber (SAV) Efendimiz, dinin ve dünyevî hayâtın genel çerçevesini çizerek ahlâk anlayışının temelini oluşturmuştur. İslâm dininde yapılması emredilen ibâdetlerin gâyesi insanı ahlâkî olgunluğa erdirmektir. İmanın olgunluğu ahlâkın güzelliği ile ilgilidir.

İbâdetler, bizleri her türlü çirkin işlerden korur, ahlâkî bakımdan geliştirerek şefkat, merhâmet duygularını yerleştirir. Cimrilikten, tembellikten, pısrıklıktan kurtarır, başkalarına karşı yardımseverlik duygularıyla süsleyerek topluma karşı faydalı bir insan hâline getirir. Eğer ibâdet edenin ahlâkî düzelmiyorsa, bu ibâdetlerin kabul olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Dünyâyâ temiz olarak gelen insanoğlu, eğer anne ve babası tarafından iyi terbiye edilir, güzel huylarla süslenirse, o iyi ahlâklı bir insan olarak yetişir.

* Bu argo sözü buraya yazmak istemedim. Ama bu isteğimi, bunun tam kötü bir ahlâkı tasvir etmesi engelledi. Anonim, Çüş denir..., Alındığı elektronik internet adresi, <http://www.delikanforum.net/konu/17824-cus-denir.html>, En son erişim târihi: 10.08.2011.

* Anonim, Komşuluk Hukuku ve Fakirlere iyilik, Alındığı elektronik internet adresi, <http://kitap.mollacami.com/kalplerin-kesfi/komsuluk-hukuku-ve-fakirlere-iyilik.html>, En son erişim târihi: 08.10.2011.

Her konuda olduğu gibi, ahlâkî konularda da örnek alacağımız ve güzel ahlâkî tamamlamak için gönderilen, Peygamberimiz(SAV)'i Allah (CC) en güzel ahlâkla yetiştirmiş ve insanlığa örnek bir insan olarak takdim etmiştir. O Peygamberimiz (SAV) için, “*Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin*³.” buyurmuştur.

Hazreti Âişe (RA)* vâlidemize:

“*Ey müminlerin anası!.. Bize Kâinat’ın Efendisi’nin ahlâkından bahsediver, nasıldı onun ahlâkı?*” diye sorduklarında soranlar şu cevâbı alırlar:

“*Siz Kur’an okumaz mısınız; onun ahlâkı Kur’an idi.*”

Peygamber (SAV) Efendimiz, ahlâkî vazîfeleri hem öğretmiş, hem de kendisi bunları yaşayarak bizzat uygulamıştır. O, hiç bir zaman doğruluktan, iyilikten ayrılmamış, güzel ahlâkı, iyi davranışları ile insanlara örnek olmuştur.

Yüce Allah (CC) Kur’an’da:

“*Allah’ın Resûlü’nde sizin için uyulması gerekli güzel örnek vardır*⁴.” buyurarak Peygamberimiz (SAV)’in yaşayışını örnek almamızı istemiştir. Bize düşen görev, onun ahlâk ve fazîlet dolu hayâtını iyice öğrenmek, ahlâkî davranışlarını örnek alarak yaşamaktır. Güzel ahlâka sâhip olan bir insan güzel bir yüz, güzel bir hayât ve en önemlisi güzel bir ahlâkla vefât edebilirse, güzel bir Âhîret’e sâhip olur.

Güzel ahlâkın yegâne kaynağı, Kur’an ve Sünnet’tir. Allah’ın (CC) rızâsı güzel ahlâktadır.

Zeydu’I-Hayr (RA) anlatıyor:

“*Ey Allah’ın Resûlü dedim, Allah’ın rızâsını arzû eden kimselere ve Allah’ın rızâsını arzû etmeyen kimselere Allah’ın koyduğu alâmet nedir, bana haber verin!..*”

Allah’ın Resûlü (SAV):

“*Ey Zeyd sen nasıl sabahladın?*” diye sordu.

“*Hayrı ve hayır ehlini seviyorum: Eğer hayır yapmaya muktedirsem yapmaya koşuyorum. Eğer yapamaz, kaçırırsam bu sebeple üzülüyorum ve onu yapmaya, şevkim daha da artıyor!..*” dedim.

Bunun üzerine Aleyhissâlâtu Vesselâm:

“*İşte bu söylediklerin Allah’ın rızâsını arayanlara Allah’ın koyduğu alâmetlerdir. Eğer Allah senin başka bir şey olmanı isteseydi, seni ona hazırlardı.*” buyurdular.

³ Kalem Sûresi, âyet 4. Şerhu’ş-Şifâ Aliyyu’l-Kârî Cilt:1, Sayfa :222.

* RA kısaltması, “*Radiyallâhü Anh - Allah ondan râzı olsun.*” demektir.

⁴ Ahzab Sûresi, âyet 21:” *Şânım hakkı için muhakkak ki size Resûllulah’da pek güzel bir örnek vardır. Allah’a ve son güne ümit besler olup da Allah’ı çok zikreden kimseler için.*”

Dikkat edilmelidir ki, Peygamberimiz (SAV)'in Allah'ın (CC) rızâsına uygun olarak nitelendirdiği Zeyd'in işlerinin temelinde hayır ve hayır işlerine âit sevgi ve istek ya da daha doğrusu ihlâs vardır.

Bunlar, bilimin deyimi ile pozitif düşünceye giren işlerdir. Zeyd'in 'seviyorum' sözü onda pozitif dalga üretiminin çoğunlukta olduğunun bir işâretidir.

Eğer aynı sevgi ve istek şer ve şerli işlere âit olsaydı, bu da şeytanın yolu olurdu ki, bunlar da, bilimin deyimi ile negatif düşünceye giren işler olurdu⁵.

Güzel ahlâkın tezâhürü insanda saygı olarak beliriyor.

Kutsal Dâire, Gerçek Meslek ve Ahlâk

Kutsal dâirenin neresindeyiz? Gerçekte meslek yoktur, ancak ahlâk vardır.

Ahlâk bütün görevleri içerir, kutsal bir dâire gibidir ve ona uymak en başta gelen kutsal bir görevdir. Diğer görev ve meslekler de ona bağlıdır. Eğer bunun dışındaysanız, insan olmanın en birinci vasfını elinizden kaçırmış bulunmaktasınız demektir.

Polis ahlâklı değilse o, o mesleğe de lâyük değildir, ona güven olamaz.

Avukat ahlâklı değilse o, o meslekte de değildir.

Milletvekili ahlâklı değilse o, gerçekte milletin de vekili olamaz.

Bir bakan ahlâklı değilse, onun oraya lâyük olduğunu mu zannediyorsunuz?

Bir milletin Reis-i cumhuru ahlâklı değilse, o milleti aldatmış demektir.

Çünkü gerçekte meslekler yoktur, ahlâk vardır.

Âlemlerin Düzeni

Ahlâk, âlemlerin düzen kaynağıdır. Dünyâ dönüyorsa; Güneş, senenin her sabâhında hiç şaşmadan günlere göre belirlenen vakitlerde doğuyorsa, arı kendisine vahyedileni aynen yapıyorsa, toprak bitkilerin her türlü ihtiyacını muntazaman karşılıyorsa, bitkiler köklerini toprağa salıyor, gökyüzüne doğru çevirmiyorsa, onlar işte bunların hepsini ahlâkları gereğince yapmaktadırlar.

Dünyâ'nın dönmeyi bırakarak ahlâkî görevinden saparsa, arı bal toplayıp biriktirecek yerde çalışmaz, toplanmış balları yemekle vakit geçirirse, toprak bitkilere su, tuz ve gıda sağlamayı bırakırsa, bitkiler su, tuz ve gıda bulmak için köklerini toprağın derinliklerine doğru göndermezse, biliniz ki bunların hepsi de artık ahlâklı davranışlarını terk etmiş durumdadırlar.

⁵ Temiz, M., Olumlu Olumsuz Dalgalar Ve Mutluluk, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://mtemiz.pamukkale.edu.tr/bilim/OLUMLU%20OLUMSUZ%20DALGALAR.pdf>, En Son Erişim Târîhi: 08.10.2012.

Vücûdumuzdaki hücreler, salgı bezleri, organlar normal görevlerini yaptıkları müddetçe ahlâklı davranışlarını sürdürüyorlar demektir. Ne zaman hücreler anormal olarak çoğalmaya başlarlar, o zaman bu ahlâksız davranışlar, vücûd denen âlemin dengesini, huzûrunu yok ederler, meselâ adına *kanser* denen hastalıkla onun hayâtına son verirler.

Dikkat ediniz!.. Sırf hücrelerin yalnız çoğalma husûsundaki bir keyfiliği nelere mal olmaktadır!.. Kanser hastalığına... Değil mi?

Salgı bezleri ahlâksızlaşır, bu meselâ kadının sesinin, boru sesi gibi, kalınlaşmasına, cildinin kalın kalın olan kıllarla kıllanmasına, çirkinleşmesine sebep olmuyor mu?

Organlar normal görevlerini terk ederek ahlâksız davranışlara yönelirlerse, bunların her biri bir âlem olan insanoğluna nelere mal olmuyor ki?

Meselâ, her gün gözlerimizin önünde ve burnumuzun üstünde taşımak zorunda kaldığımız şu gözlükler, göz merceğindeki ahlâksız davranışların birer sonucu değil midir?

Bunlar, görünen ve anlaşılabilen küçük birer ahlâksız davranış örnekleridirler.

Daha büyükleri de vardır elbette...

Milletler ahlâksız olduklarından başka ülkeler tarafından sömürülürler, sömürgeciler ahlâksız olduklarından sömürürler.

İktidarlar, ahlâkları oranında tasvip görürler. Onlarda “*ahlâkî zâfiyet*” olduğu anda güven verememekte, başarısız olmaktadırlar.

Sonuç şudur ki, ahlâksızlık arttıkça huzursuzluğu ve kıyâmeti her an artacak şekilde bekleyiniz!.. Milletlerin ahlâksızlıkları yüzünden yıkıldıkları bugün artık bilimsel bir sonuç olarak biliniyor.

Bu neden böyle oluyor deme!.. Çünkü görünen köy kılavuz istemez demişler...

Maddî ve mânevî her bir ahlâksızlığın eninde sonunda insanın ve insanlığın aleyhinde bir geri ödemesi vardır. Meselâ, sen bir insan olarak bile bile ‘*daha çok dolar kazanma pahâsına*’ ozon tabakasını delerek o tabakanın da ahlâkını bozarsan, bu davranışın bir geri ödemesi olarak, meselâ, her an kanser belâsına da hazır olmalısın!..

O halde, bu konularda “*Kendinizi ellerinizle tehlikeye bırakmayınız*”⁶ âyetinin anlamını iyice düşünmelidir!..

Son yıllarda daha sık yakalanan şu çetelerin içinde emekli polis ve askerlerin subayların, doktorların sayılarının artarak ortaya çıkması sana neyi anlatıyor?

Ya da bâzılarının aslî görevlerini daha güzel yapmak için yoğunlaşacakları yerde, bunu yapmayıp “*durumdan kendilerine vazîfe çıkarmalarına*” ne diyelim?

⁶ Bakara Sûresi, âyet 195.

Tasavvufta Ahlâk

*"Ehli diller arasında aradım, kıldım talep, her hüner makbul imiş, illâ edeb (ahlâk) illâ edeb (ahlâk) *"*

"Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." diyen Peygamberimiz (SAV)'in Sünnet-i Seniye'sine (Orta Yol'a) uygun hareket ve hayâ duygusu demek olan ahlâk, utarılacak şeylerden insanı koruyan en üstün bir melekedir.

Onun için o eşsiz Peygamber (SAV) Efendimiz, *"Beni Rab'bim ahlâklandırdı ve ne güzel ahlâklandırdı!.."* buyurmuştur.

"Ey insanoğlu!.. Allah'ı sevmek, Allah'a gitmek istiyorsan, maddî ve mânevî her işine ahlâk ile gir, onlardan irfan ile çıkmaya çalış!.." demişlerdir.

Ahlâktan mahrum olana akıllı insan denemez.

Bütün güzel sanatlar bu kelime ve anlayış üzerine binâ edilmedikçe, onlardan hayır ve kurtuluş beklenemez!..

Saygı ve ahlâkta cimri olanın, maddiyat konusundaki cömertliğinin hiçbir kıymeti de yoktur.

Bunun için ahlâk hakkında ne güzel sözler söylenmiştir, bir bilerseniz:

"Âdemoğlunun ahlâktan nâsibi yoksa insan değildir."

"Ahlâkla süslenmeyen akıl, silâhsız kahramandır."

"Ahlâk, eline, diline ve beline sâhip olmaktır."

"Ahlâkların anası az konuşmaktır."

"Ahlâk olmadıkça asâlet olmaz."

"Ahlâk, şeytanı öldüren bir silâhtır."

"Ahlâk, en hayırlı sanattır; Hak'ka giden yolun aزیğıdır."

"Ahlâk, olgunlaşmanın ilk şartıdır."

"Ahlâkı terk eden, ârif olamaz."

"Ahlâktan mahrum olanlar, Hak dergâhından kovulurlar."

"Ahlâkı olmayanın ilmi yoktur."

* Erol, S.A., Edeb bir taç imiş Nur-u Huda dan, Alındığı elektronik internet adresi, <http://www.buhara.tv/home/yazidetay/43>, En son erişim târihi: 7.10.2011.

“Hakikat’ten asıl maksat, ahlâktır.”

“Hakiki ahlâk, nefsi terk etmektir.”

“Ayıplarınızı ahlâkla örtünüz!..”

“Hakiki güzellik, ilim ve ahlâk güzelliğidir.”

“İnsanın zîyneti, ahlâkın tamâmıdır.”

“Evlâdına ahlâk öğretmeyen, düşmanlarını sevindirir.”

“Rûhen yükselmek, ancak ahlâkla mümkündür.”

“Akıllı, ahlâkı ahlâksızların ahlâksızlıklarından öğrenir.”

“Şeytan, Allah’ın huzûrundan ahlâksızlığı yüzünden kovulmuştur.”

“Ahlâk dışı hareketler feyzi keser; sâhibini sultanın gönlünden uzaklaştırır.”

“Sohbet bir cesettir. Ahlâk ise, o cesedin ruhûdur.”

“İmanın hakikatine ermek için, yakîn bilgi; yakîn için, ihlâslı amel; ihlâslı amel için, farzları edâ; farzları edâ için, Sünnet’i (Orta Yo’lu) tatbik; sünneti tatbik etmek için de ahlâkı korumak gerekir.”

Tersinden söyleyelim:

Ahlâklı olursan Sünnet’i (Orta Yol’u) yaşarsın; Sünnet’i (Orta Yol’u) yaşarsan farzları edâ edersin; farzları edâ edersen amellerin ihlâslı olur; amellerin ihlâslı olursa [(Allah’a (CC)] yakîn artar; yakîn artarsa ilmel yakîn sâhibi olursun; ilmel yakîn sâhibi olursan îmanın hakikatine erersin[♥].

“Ahlâk, insanı her türlü hatâdan koruyan bilgi ve prensiplere sâhip olmaktır.”

“Her şey çoğaldıkça ucuzlar. Fakat ahlâk çoğaldıkça, değeri artar.”

“Ahlâk, kendisinden yükseğini çok görmemek, kendisinden aşağısını da hor görmemektir.”

“Üstâdının ahlâkı ile ahlâklanmayan, sünnet ve hadisle ahlâklanamaz. Sünnet ve hadisle ahlâklanamayan da âyet ve Kur’an’la ahlâklanamaz.”

♥ Yakîn, karşılaşılan gerçeği bilme derecesidir. En yüksek derecesi, hakkal yakîndir. Temsili olarak meselâ bilmediğin bir meyveyi kitaplardaki bilgilerden öğrenmiş isen bu bilgiye ilmel yakîn denir. Sonra bu meyveyi birisi sana gösterse sendeki bilgi aynel yakîn olur. Onu yersen hakkal yakîn bilgisine kavuşursun (*ilmel yakîni bu açıklamaya göre düşün!..*).

 Anonim, Yakîn ne demektir? İlmelyakîn, aynelyakîn ve hakkalyakîn arasındaki fark nedir Alındığı İnternet Elektronik Adresi, http://www.sorularlarisale.com/makale/379/yakin_ne_demektir_ilmelyakin_aynelyakin_ve_hakkalyakin_arasinda_aki_fark_nedir.html, En Son Erişim Târihi: 08.10.2012.

“Ahlâk güzelliği, kişiyi nesebe muhtaç etmez.”

“Ahlâk, insanı utanılacak şeylerden koruyan melektir.”

“Ahlâk, Rasûlullah'ın Sünneti'ne uygun hareket etmektir.”

“Ahlâktan daha üstün şeref yoktur.”

“Ahlâk kâidelerinin en alt derecesi, bir kimsenin, cehâletini sezdiği yerde durup onu gidermesidir.

“İlim elde etmek isteyen, ahlâklı olsun!..”

“Hiçbir baba evlâdına güzel ahlâktan daha değerli bir armağan ve daha önemli bir mîras bırakamaz.”

“İyi amel (iş) sâhibi olmak isteyen, ahlâklı bir şekilde ilim sâhibi olmaya baksın!..”

“Muhabbet ehlinin, sevgi işinde iyi niyete sâhip oldukça, ahlâkı artmaya başlar.”

“Ahlâk, nefsi gerektiği şekilde terbiye etmek ve güzel ahlâk ile süslemektir.”

“Ahlâk, insanın mutlak bir fazîlet kaynağıdır.”

“Cennet'teki makamlara, amel ve ahlâkla ulaşılır.”

“Ahlâkın dostları, hayâ, samîmiyet, teslimiyet, sevgi (muhabbet), niyet, îtaat, gayret, sohbet ve hizmettir.”

Saygı ve Hayâ

Ahlâk çok geniştir, ancak insanda ilkin onun tezâhürü saygı ve hayâ olarak belirir. Saygı, hakkına râzı olarak Allah'ın (CC) başkalarına olan nîmetlerini içtenlikle kabul edip saymaktır. Hayâ ise, *“utanma, ar, nâmus ve Allah (CC) korkusundan dolayı günahlardan kaçınmaktır.”*

“Bir de birini, utanmaz, şuursuz, alıp verdiğini umursamayan, bir vaziyette görürsen bil ki o da kendisini günah ve kötülükten alıkoyacak hayâdan mahrum ve hayâsız biridir.”

“İslâm Müslüman'lara hayâyı emretmiş ve onu İslâm'ın en bâriz, diğer dinlerden ayıran, en büyük fazîletlerinden biri olarak kabul etmiştir⁷.”

Peygamberimiz (SAV) Efendimiz:

“Hayâ ile îman birbirini tamamlar, biri gidince diğeri de gider⁸.” buyurmuşlardır.

⁷ Anonim, Hayâ, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, http://www.mevlana.com/mevlana_dosyalar/muslumanahlaki/ahlak19.htm, En Son Erişim Târîhi: 3.10.2012.

⁸ Hakîm.

‘Edebini (ahlâkını) takınarak ve Allah'tan korkarak başını örtmek isteyenler, ikinci sınıf vatandaş sayılıp okuma ve resmî çalışma hakları elinden alınırken, toplumu ayakta tutan her türlü değere hayâsızca saldıranlar edip ve yazar sayılıyor. İnsanların hayâ duygusuna karşı saygısızlık, demokrâsi ve insan hakları nâmına istismar edilmektedir.’

“Başkalarının düşüncelerine saygılı, insanları kendi mertebelerinde görüp kabullenerek diyalogu sağlayıcı bir anlayış olmadan, çağdaşlık hayaldir.”

“Unutmamak lâzımdır ki hayânın her türlüşünü korumak, yaşamak ve yaşatmak isteyen ve kınayanın kınamasından çekinmeyen Müslüman’a da büyük mükâfatlar vardır.

Allah'ın Resûlü şöyle buyuruyor:

"Hiçbir baba evlâdına güzel ahlâktan daha değerli bir armağan ve daha önemli bir miras bırakamaz." Ve yine Efendimiz (SAV) şöyle buyuruyor: "Her dinin kendine göre bir edebi (ahlâkı) vardır. İslâm'ın edebi ise hayâ (utanma)dır." diyor.’

‘Mevlânâ ise:

"Efendi!.. Anla ki, insanın tenindeki can ne ise ahlâk da odur. İnsanların kalbindeki göğsündeki nurlar ahlâktan ibârettir. Ayağını İblis'in kafasına koymak, ona hâkim olmak istiyorsan gözünü aç!.. Buradan anla ki, şeytanı öldüren ahlâktır⁹."

Ashâb-ı Kirâm, örnek ahlâk ve hayâ duygusunu Peygamber (SAV) Efendimiz'den almışlardır.

Ebû Saîd el-Hudrî:

"Resûlullah hayâ bakımından kendi köşesinde oturan bir bâkireden daha utangaçtı. Hoşlanmadığı bir şeyi gördüğünde hoşnutsuzluğunu yüzünden anlardık." diyor.

Hayâ deyince ilk akla gelenlerden bir tânesi de Hz. Osman (RA) idi. O Peygamber'imiz (SAV) Efendimiz'in huzurlarına girdiği zaman, Efendimiz (SAV) toparlanıp kendine çekidüzen verince yanındaki sahâbe sormuş:

"Ey Allah'ın Resûlü, diğer sahâbe girince bu derece davranmadın. Sebep nedir?" Efendimiz (SAV) şöyle cevap vermiştir:

"Osman çok hayâlî bir zattır. Kendisini peştamallı içeri alsaydım bana arzûsunu açamayabilirdi." Diğer bir rivâyette ise, Hazreti Aişe (RAh)^Ω şöyle demiştir:

"Meleklerin hayâ ettiği kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?"

⁹ Anonim, Seversen Subhan'ı incitme hiçbir canı, **EDEPSİZLİĞİN PRİM YAPTIĞI BİR ZAMANDAYIZ**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.istikamet.eu/showthread.php?41215-Seversen-Subhan%E2%80%99%C4%B1-incitme-hi%C3%A7bir-can%C4%B1>, En Son Erişim Târihi: 01.10.2012.

^Ω RAh kısaltması, "Radiyallâhü Anha - Allah ondan râzı olsun." demektir.

Ahlâk öyledir ki, sâlih amellerde kulu Allah'a (CC) ancak ona riâyet ulaştırabilir. İmânın kemâli, ancak ahlâkla elde edilebilir. Âdâb ve erkânı ayrıntı ve fazlalık gibi görmek büyük bir noksanlığın belirtisidir.

Âyette Allah'ın (CC) kendisine yalvarırcasına duâ edilmesini istemesi, bir bakıma, ahlâka da işâret etmektedir. Büyük günahlardan kaçmak gerektiği gibi, küçük olanlarından da sakınmalıdır. Onun için söyleyen ne güzel söylemiş¹⁰, sen de bundan ders çıkar.

*Az günahı az sanma, kime karşı ona bak!..
Az nîmeti az sanma, kimden gelmiş ona bak!..*

*Ey özünü insan bilen,
Var ahlâk öğren ahlâk!..*

Hayâ ahlâkın bir paçasıdır. Ahlâklı olan hayâlidir da... "*Hayâ îmandandır.*"

*Edeb (ahlâk) bir tâc imiş nûr-u hüdüdan,
Giy ol tâcı emin ol her belâdan.*

Peygamberimiz (SAV) Efendimiz, "*Utanmak (hayâ) baştan sona kadar hayırdır.*" buyurmuşlardır.

Sonuç

Hayâ'nın ne olduğunu ve îmanla ilişkisini sana sorsalar ne diyeceksin?

Bir insanın, yapılması uygun olmayan ve hak etmediği bir duruma zorlanması ânında yüzünün kızarması, onda bulunan hayâ belirtisidir. Çünkü hayâ, îmanın kıymetini ve ahlâk miktârını belirleyen bir alâmettir. Bu ölçümlendirmeyi (testi) kendine bir uygula bakalım, hayâ ve îman konusunda ne durumdasın ve dolayısıyla şaşmaz Kültürümüzün neresindesin?

Başka kültürler, utanmayı bir eksiklik görüyor. Sakın başkalarına özenerek bu tuzağa düşme!..

Sakın haa!.. Aklın varsa, bir taraftan Müslüman'ım deyip de, şuna buna şirin görüneyim derken, hayâ ve îmanı küçümseyenler sınıfına aman dâhil olmamaya bak!.. Yoksa, Cehennem'de kâfirlerden daha derine gidecek olan, münâfiklardan (içi başka dışı başka olanlardan) olursun, sonra sana yazık olur, ben de üzülürüm doğrusu!..

Yine de '*Dünyâ cafcacılığına*' aldanarak tereddüt ediyorsan, hemen ölümü, ölmüş yakınlarının dününü bugününü ve ölmüş meşhurları, dizlerinin bağları çözülene kadar, düşün ki o sana o zaman en güzel yolu ilham edecektir^{π,11}.

¹⁰ Talay, A., Edebin Önemi Ve Perişan Halimiz (A.TALAY), Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.ornekesil.com/default.asp?inc=interaktif&id=1300>, En Son Erişim Târihi: 01.10.2012.

^π Kültürümüzde en kıymetli nâfile ibâdetlerden birisi düşünmektir.

¹¹ Temiz, M., İSLÂM'DA AKLIN YERİ, DÜŞÜNME (TEFEKKÜR) VE ÇEŞİTLERİ *İnsanın Dünyâda Kalan Katma Değeri*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, [http://mtemiz.pamukkale.edu.tr/bilim/İslâm'da%20Akıl%20ile%20Düşünmenin%20\(Tefekkürün\)%20Yeri%20ve%20Çeşitleri.doc](http://mtemiz.pamukkale.edu.tr/bilim/İslâm'da%20Akıl%20ile%20Düşünmenin%20(Tefekkürün)%20Yeri%20ve%20Çeşitleri.doc), En Son Erişim Târihi: 08.10.2012..